

METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH (II. del)

Metode za spodbujanje večsmerne komunikacije

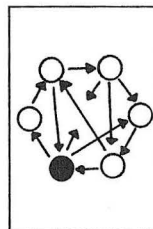
V prejšnji številki smo predstavili pet metod, ki jih lahko uporabi predavatelj na začetku izobraževalnega procesa. Poznavanje teh metod je zlasti pomembno zato, ker so udeleženci izobraževanja na začetku vedno nekoliko prestrašeni in nezaupljivi, saj ne poznajo svojih sošolcev, predavatelja in vse skupaj jih navdaja s strahom. Predavatelj lahko prav s temi metodami odpravi strah in ustvari učno klimo, ki je za uspešen učni proces neizogibna. Tokrat bomo opisali metode za spodbujanje komunikacije. V izobraževanju je zelo pomembna povratna informacija, torej možnost, da takoj preverimo, ali smo posredovano misel pravilno razumeli.

Pomembna je tudi zato, ker sodobne raziskave kažejo, da si v povprečju zapomnimo:

- le 10 odstotkov tistega, kar preberemo;
- 20 odstotkov tistega, kar slišimo;
- 30 odstotkov tistega, kar vidimo;
- 50 odstotkov tistega, kar vidimo in slišimo;
- 80 odstotkov tistega, kar rečemo;
- 90 odstotkov tistega, kar rečemo in naredimo.

Ti podatki so le podkrepitev trditve, da je večsmerna komunikacija nujno potrebna za uspešen učni proces.

V nadaljevanju bomo predstavili štiri najpogostejše metode, ki spodbujajo in zagotavljajo večsmerno komunikacijo v učni skupini, to so diskusija, »pro et contra«, dopolnjevanje nedokončane zgodbe in metoda »akvarij«.

METODA DISKUSIJE

Učni cilji: Skupinsko postavljanje vprašanj, skupinska rešitev problema, pojasnitev določene snovi, naučiti se razumeti in spoštovati tuje mnenje.

Izvedba: Za pripravo diskusije ali krožnega razgovora, kot lahko z drugimi besedami poimenujemo metodo diskusije, je dobro upoštevati nekatere elemente navadnega razgovora: začetek, vrh ali razcvet, red, pojasnitev ali razplet in sklep.

Ko diskusijo začnemo, je treba vedeti, ali se udeleženci med seboj že poznajo. Če se ne, jih je treba na začetku pozdraviti in na kratko predstaviti. Med seboj se morajo spoznati. Pogovor mora najprej potekati zelo svobodno, tako da imajo vsi navzoči priložnost izraziti svoje mnenje. Pri vodenju diskusije je zlasti pomembno, da udeleženci spoštujejo pravila, ki jih da vodja. Vsakdo ima na voljo minuto časa za komentar. Čas govora pri diskusiji praviloma vedno določimo, sicer se utegne zgoditi, da ne bomo prediskutirali vseh tem ali vprašanj. Velikokrat določimo tudi vrstni red, tako da se vnaprej ve, kdo je na vrsti, da pove svoje mnenje. Diskusija se proti koncu zožuje, kar pomeni, da posamezne dileme še podrobneje obdelamo in pojasnimo. Na koncu mora vodja povzeti vsebino diskusije ali narediti sklep.

Pogoji izvedbe

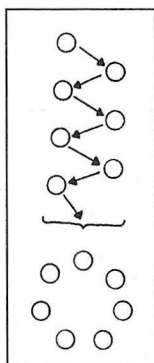
Število udeležencev: Za intenzivno diskusijo naj bi skupina udeležencev štela 8 do največ 18 oseb. Majhne diskusijske skupine lahko zaidejo v podrobnosti, pri prevelikem številu pa se utegne zgoditi, da za vse udeležence zmanjka časa in nimajo priložnosti, da bi se oglasili.

Čas: Diskusija naj traja 60 do 90 minut. Če diskusija traja dlje časa, se utegne zgoditi, da udeleženci zaradi preutrujenosti postanejo razdražljivi in sprožijo konflikt.

Prostor: Udeleženci morajo sedeti tako, da drug drugemu zrejo v oči: za štirikotno mizo ali v krogu. Vodja diskusije naj sedi tam, kjer ima najboljši očesni kontakt z vsemi udeleženci.

Pripomočki: Udeleženci naj imajo beležnice, da si lahko med potekom diskusije napišejo opombe ali misli, ki se jim porodijo pri nastopu drugih navzočih. Dobro je tudi, da je v prostoru tudi tabla, kamor lahko vodja napiše pomembnejše podatke ali sklep na koncu.

Pri uporabi metode diskusija si mora vodja najprej določiti cilj diskusije: ali gre le za izmenjavo mnenja ali za pridobivanje informacij ali želi pojasniti le določen problem ... Predvsem pa mora določiti temo diskusije, torej, o čem bodo udeleženci govorili, o filmu, določenem besedilu, moralni dilemi, problemu ... Predvsem pa mora vodja diskusije dobro poznati problematiko, o kateri bodo diskutirali, da lahko nastopi tudi kot svetovalec, kadar je potrebno.

METODA »PRO ET CONTRA«

Učni cilji: Krepitev koncentracije, razvoj formulacije, spodbijanje ugovorov, naspotovanje tujim argumentom, razvijanje pogajalskih sposobnosti, krepitev komunikacijske vzdržljivosti in vzdrževanje aktivnosti.

Metoda »pro et contra« se najbolje obnese pri zelo občutljivih in vrednostno ter emocionalno obarvanih temah, kot so: obvezni vojaški rok tudi za ženske, evtanazija, ali naj država vsebinsko določa ponudbo izobraževanja odraslih, davki in cerkev ...

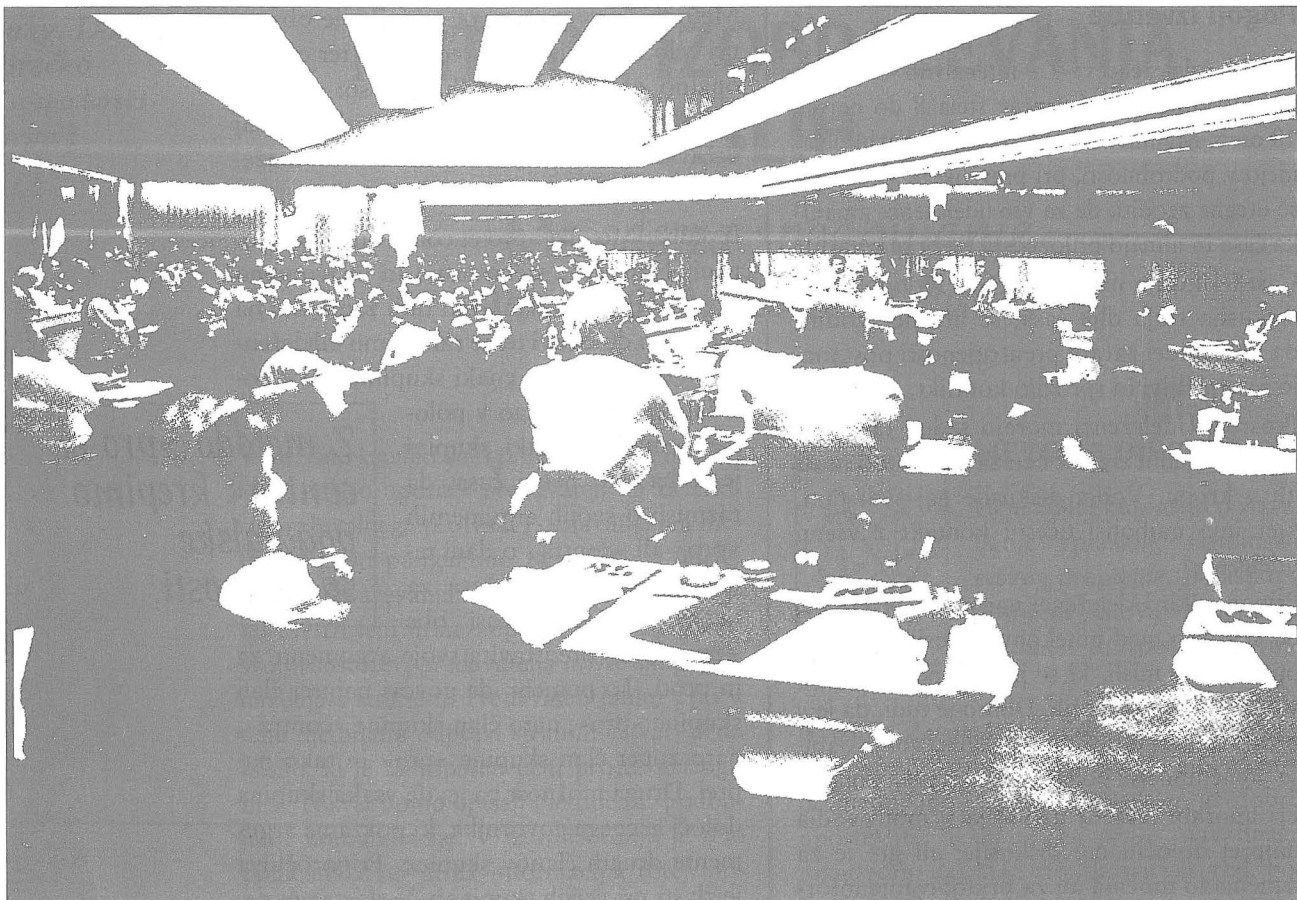
Izvedba: Metoda »pro et contra« ima pet stopenj. Najprej je treba jasno in nedvoumno predstaviti temo, lahko jo tudi zapišemo na tablo. Po določitvi teme razdelimo udeležence na dve številčno enaki skupini, eno v položaj »pro« in drugo v položaj »contra«. Vsaki skupini je treba dati nekaj časa, da razmisli o svojih argumentih »pro« ali »contra« o dani tematiki. Po preteku časa za razmislek vodja prosi obe skupini, naj predstavita svoje argumente za in proti. To pomeni, da govori najprej član skupine »pro«, nato član skupine »contra«, nato zopet član skupine »pro« in tako naprej. Druga možnost pa je, da vsaka skupina določi le enega govornika, ki povzame argumente drugih članov skupine. Priporočljiva je zlasti pri večjih skupinah. V sklepnem delu metode »pro et contra« voditelj povzame argumente za in argumente proti, podobno kot pri metodi diskusije.

S to metodo lahko dosežemo pravi komunikacijski preboj. Naredili smo prvi korak, da so udeleženci začeli razmišljati o svoji komunikacijski moči in se začeli spraševati, kako jim je pravzaprav šlo pri soočenju z »nasprotniki«, torej z ljudmi, ki imajo drugačno mnenje. Ta metoda je še posebej pomembna za razvoj govorniških spretnosti pri reševanju konfliktov.

Pogoji izvedbe

Število udeležencev: Če želimo, da vsi povejo in predstavijo svoje argumente, je največje možno število za uporabo te metode 20 oseb.

Z metodo »pro et contra« krepimo pogajalske sposobnosti.

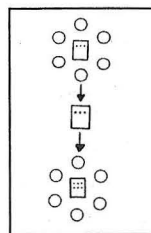
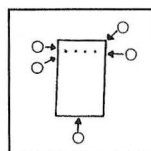
Čas: Vsaki skupini damo na voljo 10 minut časa za iskanje argumentov »pro« ali »contra«. Nadaljnjih 20 do 40 minut namenimo izmenjavi argumentov, za sklep pa namenimo največ 30 minut časa.

Prostor: Pri uporabi metode »pro et contra« je dobro, da je učno pohištvo, torej mize in stoli, premakljivo. Tako bomo lahko obe skupini namestili v primeren položaj. Da bi bilo videti še bolj resnično, prepričljivo, lahko uporabimo tudi dva govorniška pulta, za soočenje »nasprotnikov«. Tako bo metoda dobila priokus »pravega političnega boja«.

Pripomočki: Tabla, kamor napišemo temo.

Pri izvedbi metode »pro et contra« se pojavi vprašanje, kako razdeliti udeležence v dve skupini. Najbolje je, da uporabimo naključno izbiranje skupin. Pri tem udeleženci sa-

mi izvelečijo rumene in rdeče kartone, pri čemer pomeni rdeči »pro« in rumeni »contra«. Lahko jih tudi preprosto določimo glede na to, kjer sedijo. Leva stran je skupina »pro«, desna »contra«.

METODA NEDOKONČANIH STAVKOV

Učni cilji: Spoznati različne aspekte določene teme, izražanje lastnih idej in domislic, spoznati tudi nenavadne in morda celo nezaželene ideje.

Izvedba: Različica A: V učnem prostoru visi več le-

pakov. Na vsakem je napisan začetek enega stavka. Na primer: »Najbolj me moti, da ...«, »Najbolj mi je bilo všeč, da ...«, »Na koncu seminarja pričakujem ...«. Nedokončani stavki so lahko seveda tudi bolj vsebinsko obarvani, na primer: »V našem zdravstvu me najbolj moti ...«, »Glede naše regionalne politike sem najbolj ponosen na ...«, »Pri vključevanju Slovenije v Evropsko unijo bi želel opozoriti na ...«. Udeleženci lahko svobodno prehajajo na vsak lepak, vsakemu nedokončanemu stavku dodajo svoj sklep.

Različica B: Udeleženci sestavljajo manjše skupine, 3 do 7 oseb. Oblikujem toliko skupin, kolikor plakatov z različnimi stavki imamo pripravljenih. Vsaka skupina dokonča stavek enoglasno. Sprejeti mora torej skupno odločitev o tem, kako se bo stavek končal. Ko to naredijo, dajo lepak sosednji skupini na desni, ki enake stavke dokonča verjetno drugače. Delo poteka, dokler ni krog sklenjen in vsaka skupina ne odgovori na vse. Pri uporabi različice B je treba zagotoviti, da skupine ne vidijo odgovora svojih predhodnikov. To lahko storimo preprosto tako, da vsako skupino prosimo, da – ko dokonča nalogo – stavek prelepi z neprosojnim papirjem.

Različica C: Vsak udeleženec dobi list papirja, kjer so zapisani nedokončani stavki, in jih dokonča. Naslednji nedokončani stavki so iz izobraževalnega programa Šest temeljev razvoja osebnosti (Brečko, 1999): »Pri sebi najbolj cenim ...«, »Moja šibka točka je ...«, »Svojo največjo priložnost vidim ...«, »Drugi udeleženci seminarja si o meni najverjetneje mislijo, da ...«

Pogoji izvedbe

Število udeležencev: Različico A lahko izvedemo z največ 50 osebami, B z največ 30 udeleženci, za C pa teoretično ni omejitve.

Čas: Za izvedbo metode nedokončanih stavkov po različici A potrebujemo 30 do 45 minut, po B približno pet minut za vsak krog,

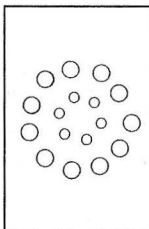
po C pa odvisno od števila nedokončanih vprašanj.

Prostor: Pri različici A potrebujemo le prazen prostor, lahko jo izvedemo tudi v predverju učilnice. Imeti moramo torej le dovolj velik prostor, kamor lahko obesimo lepake. Pri tem je treba paziti, da plakati ne visijo preblizu, sicer se udeleženci pri pisanju počutijo utesnjeno in neprijetno. Za različico B pa potrebujemo učilnico s premakljivim pohištvom, da lahko oblikujemo več manjših skupin.

Pripomočki: Lepaki in risalni žeblički

Izvedba različice A je priporočljiva na začetku seminarja oziroma daljšega izobraževanja. V tem primeru se lahko stavki začnejo: »Upam, da bom tukaj spoznal ...«. Če se nedokončani stavki vežejo na določeno tematiko, so lahko izpolnjeni lepaki zelo primerno sredstvo za nadaljnjo diskusijo ali delo v skupinah.

Metoda nedokončanih stavkov spodbuja ustvarjalno mišljenje.

METODA »AKVARIJ«

To metodo imenujemo tudi metodo notranjega in zunanjega kroga.

Učni cilji: Prepoznati različne vidike določene tematike, možnost, da se udeleženci izpostavijo, razvoj komunikacijskih spretnosti, razvoj artikulacije in učenje aktivnega poslušanja.

Izvedba: Pri metodi notranjega in zunanjega kroga določimo dve skupini: eno manjšo, ki šteje sedem ljudi, in eno večjo, ki jo sestavlja 32 ljudi. Manjša skupina sestavlja notranji krog, večja pa zunanji krog. Manjša skupina začne določeno temo, člani si izmenjujejo mnenja in na koncu sprejmejo odločitev. Večja skupina, ki oblikuje zunanji krog, posluša. Pri izvedbi metode akvarija sta možni dve različici.

Različica A: Notranji krog si izmisli zgodbo,

v kateri so vsi udeleženci aktivni. Po dogovoru zgodbo »zaigrajo«. Na primer, zgodba se dogaja v družinskem krogu – pogovor med družinskimi člani: mož, žena, sin, hči, dedek. Zunanjo skupino razdelimo na toliko manjših skupin, kolikor je vlog v zgodbi. Po končani predstavi vsaka skupina razmišlja o vlogi, ki jim jo je določil vodja, in išče vzroke za svoje ravnanje. Na primer, zakaj je oče reagiral tako, zakaj ni mati v tem primeru ravnala drugače ... Po 20 minutah diskusije v skupinah zunanjega kroga vsaka skupina določi svojega predstavnika in ga pošlje v notranji krog, kjer se zgodba z enako tematiko ponovno odvrti, tokrat seveda s povsem drugačno vsebino.

Različica B: Notranji krog ni popoln. En stol je nezaseden. Prostovoljec iz zunanjega kroga se lahko pridruži »igri« in zapolni manjkajočo vlogo. V opisanem primeru zgodbe lahko na primer pustimo en stol nezaseden za vlogo naključnega obiskovalca, ki vpade ravno sredi napetega družinskega pogovora.

Pogoji izvedbe:

Število udeležencev: Notranji krog lahko sestavlja največ 7 oseb, zunanji pa ne več kot 40.

Čas: Omejiti je treba tudi čas pogovora notranjega kroga, recimo 15 do največ 20 minut.

Prostor: Potrebujemo učilnico s premakljivim pohištvo, da lahko oblikujemo zunanji in notranji krog.

Včasih se pri izvedbi te metode zgodi, da notranji krog ne »odigra« dobro svoje naloge. Eni so bolj, drugi manj sproščeni. Eni zlahka igrajo, drugi ne želijo zbujati pozornosti. Pomembno je, da vodja članom notranjega kroga dobro predstavi temo in vlogo, ki jo ima posameznik. Včasih pa je dobro člane zunanjega kroga vnaprej opozoriti na težave, ki utegnejo nastati.

SKLEPNE MISLI

Pri vseh štirih opisanih metodah je velik poudarek na komunikaciji, na izražanju lastnega mnenja in tudi zavzemanju za svoje ideje. Metode pravzaprav krepijo sposobnosti pogajanja, večine, ki je nepogrešljiva pri delu in tudi za domačim ognjiščem. Vsebinski izobraževanja dodajajo tudi emocionalni naboj in tako veliko bolj aktivirajo posameznikove sposobnosti dojemanja in spreminjanja. Ker vse metode s poudarkom na komunikaciji omogočajo pravzaprav povratno informacijo, vplivajo tudi na boljše pomnjenje po končanem izobraževanju. In kar je najpomembnejše, veliko pripomorejo k osebnostnemu razvoju udeležencev izobraževanja, saj so učni cilji teh metod zelo očitni – poleg povzemanja vsebine so predvsem vzgojni in razvijajo tudi določene vedenjske lastnosti, kar je in mora biti cilj vsakega izobraževanja odraslih.

LITERATURA

- Brečko, D.: Kako se odrasli spreminjamo, Didakta, Radovljica 1998.
- Draves, W. A.: The Successful Presenter, LERN, Kansas, 1994.
- Jelenc, S.: ABC izobraževanja odraslih, ACS, Ljubljana, 1996.
- Jolles, R. L.: How to run seminars and workshops, John Wiley & Sons, Inc., 1993, New York.
- Knoll, J.: Kurs- und Seminarmethoden, Beltz, Basel, 1993.
- Krajnc, A.: Metode izobraževanja odraslih, DE, Ljubljana, 1979
- Watson, W. in drugi: How to Give an Effective Seminar, Kogan Page, 1998.